

Zapiski

Ob petdesetletnici Franceta Bevka.

Danes so petdesetletniki že tisti slovenski književniki, s katerimi je zvezan notranji prerod Doma in sveta tik pred svetovno vojsko in ki so bili naši reviji zadnji dve desetletji najsilnejši stebri in vodniki. Tako je praznoval svoj petdesetletni življenjski jubilej vodilni urednik naše revije zadnjih petnajst let (do l. 1938), njen duhovni usmerjevalec in najtehtnejši ocenjevalec knjižnih in odrskih podob prof. France Koblar. Njemu se je pridružil pesnik prof. dr. Joža Lovrenčič, ki je pomenil ob prelomu Doma in sveta l. 1914 in dalje največjo pomladitev, posvežitev in novost, ki pa je svojo oblikovno revolucionarno poezijo kmalu umiril v narodni poeziji, legendi in narodnem epu ter v prozi, v kateri je skušal oživljati stare anale; še posebej pa je živel kroniki lepih goriških pokrajin. K njima je sedaj stopil še pisatelj France Bevk.

France Bevk, ki je 17. septembra 1940 doživel v Gorici svojo petdesetletnico, je med njimi goto-

vo najplodnejši in najpopularnejši. Saj šteje njegova literarna žetev več knjižno izdanih del, kakor ima pa let. Le ob popolnem žrtvovanju literarnemu oblikovanju je mogoča taka produktivnost, ki pa ima duhovni vzrok seveda v njegovi neizčrpni fabulistici, domišljiji in ustvarjalni strasti. Strast je tisti gon, ki tira Bevka v groznično pisateljstvo. Njegove osebe so vse polnokrvne, tragično uglasene na neko strast (ljubezen, pohlep, zemljo), da v notranji groznici tira v zločine in obupe, v greh in očiščenje. Bevk je tako prevzet njihove notranje napetosti, divjanja njihovih čustev, da često pozabi na svet okrog njih. V njegovih številnih povestih, romanih in črticah, zlasti zgodovinskih, je predvsem opazen ta lov za strastjo, za razvojem dejanja, dočim ga manj zanima utemeljevanje in široko postavljanje v epično risanje okolja. Zato so njegove novele in povesti kondenzirani romani, napeti filmi, bolj rastoči iz čustva kot opazovanja in so v osnovi baladni in ne epični. Toda invencija je neizrabljiva in se iste strasti po-

kažejo vedno v novi svetlobi. V njegovih povestih čutimo veliko notranjega življenja, nezmotljivosti instinkta, obsedenosti strasti in groze, manj pa čutimo oblikovno silo, zavestno prostorninsko oblikovanje. Toda to samo na splošno. Stoji, da je Bevk ob svoji petdesetletnici eden najsilnejših slovenskih pripovednikov, velik poznavalec človeške duše in njenega trpljenja, opisovalec slovenskega človeka na njegovi zemlji, najbolj pa na zemlji njegove Goriške, katere največji sodobni glasnik je. V njem gledamo kulturnega delavca, ki mu ga v žrtvovanju ni kmalu enakega. Ljubi svoj domači kraj, inspiracijo svojega ustvarjanja, ostal je v njem tudi v trpljenju in ga opeva, kot samo človek, ki je do zadnjega zvest svoji grudi. Zdaj stoji na višku svojih življenjskih sil, verjemo pa, da še ne na višku svojega vzpona.

Dom in svet, v katerem se je najprej uveljavil, se v njem razvil in najboljše novele priobčeval v njem in jih priobčuje še vse doslej, je ponosen na svoje petdesetletnike in Francetu Bevku najiskreneje čestita: Ad multos annos. T. D.

J. Birsa: Ob najnovejšem delu prof. Vebra.

Ljubljanski zvon 1940, zvezek 5—6.

O novem delu prof. Vebra »Vprašanje stvarnosti« je izšlo v Ljubljanskem zvonu poročilo pod gornjim naslovom. Avtor nam v njem obeta, da bo prikazal teoretično izhodišče Vebrove modroslovne misli in da nam bo na ta način približal tudi miselno jedro njegovega najnovejšega dela. Bralec, ki se je le količkaj resno bavil s filozofijo, pa vidi že po prvih odstavkih, da je članek poln trditev, ki so z zgodovinskega in znanstvenega vidika napačne. Kljub temu da vzbujajo videz znanstvenosti, ne ustreza nivoju znanstvenega poročanja in ocenjevanja. To tembolj bode v oči, ker gre za poročilo o prvi knjigi slovenske akademije.

V nekaj stavkih, ki izvirajo menda iz priložnikov ali filozofskih

slovarjev in ki so med seboj povezani brez pravega razumevanja, naj bi dobil čitatelj potrebno zgodovinsko podlago in naj bi spoznal razvoj filozofije od Platona pa do sedanjega časa. Nič ni čudnega, ako pri tako široki zasnovi marsikaj spodleti, tako da od vsega ne ostane skoraj nič, kar bi res držalo. Ker bi nas podrobnosti privedle predaleč, navedemo samo dva primera.

Med drugim n. pr. čitamo: »Kar je nekoč Platon imenoval ideje, kasneje Husserl bistva, vsebine pojmov, smisle, eidose, je Meinong preimenoval v predmete.« Stavek se gladko bere. Če si ga pa podrobneje ogledamo, vidimo, da vsebuje skoraj več zgrešenih trditev nego besed. Najprej je treba ugotoviti, da sta se pojma »bistva« po Husserlu in »predmeta« po Meinongu razvila samostojno v okviru skupnega miselnega kroga Brentanove šole, in da zaradi tega Meinong ni ničesar »preimenoval«. Ne oziraje se na to pa bi poročevalec lahko izvedel že pri površnem prelistavanju kakršnega koli priročnika, da se ta dva pojma zelo razlikujeta od pojma Platonovih idej. Ob čitanju originalnih del o zamenjavi sploh ne more biti govora. Husserl sam n. pr. se je večkrat branil tega napačnega istovetenja. Naj navedem samo eno razliko izmed mnogih. Dočim so Platonove ideje metafizične substance, spada k temeljnemu pojmovanju predmetne teorije, pa tudi fenomenologije, da »predmeti« v predmetno-teoretičnem raziskavanju (»daseinsfrei Gegenstände« jih imenuje Meinong) nimajo nobene realitete. Kolikor so »predmeti« v tem smislu, so samo predmeti mojega védenja in nič več. Zato pa jih še nikakor ni treba sklatiti »s transcendentnega neba«, kakor misli poročevalec. Saj bi sploh lahko trdili, da je vsa fenomenologija in predmetna teorije, v nasprotju s Platonom, samo poizkus omogočiti pravilno raziskavanje in sistematizacijo našega konkretnega védenja o svetu in življenju. Tem poizkusom moremo morda do neke mere očitati izumetničenost, enostranskost, nerodnost, nepravilnost, a z metafiziko